

**Відношення загального та конкретного у текстах художньої прози:
структурно-семантичний та функціональний аспекти**

Вивчення речей, предметів об'єктивної дійсності переконує нас у тому, що кожна річ, явище, з одного боку, має якісь суто індивідуальні ознаки, завдяки яким ми й розрізняємо ці речі, з іншого – кожне окреме, індивідуальне явище має в собі й деякі загальні ознаки, характерні для багатьох явищ. Ці об'єктивні ознаки речей та явищ відображаються в мисленні за допомогою категорій конкретного і загального.

Конкретне (або одиничне) – це окремий предмет, річ, явище, подія, факт, які характеризуються відповідними просторовими та часовими межами, відповідною визначеністю.

Загальне – це об'єктивно існуюча тотожність між предметами, речами, явищами, що властива багатьом предметам, речам і явищам у рамках конкретної якісної визначеності. Конкретне й загальне є єдністю протилежностей. Одиничне існує як таке, окремо. Загальне ж не існує як таке, окремо. Його не можна побачити, покуштувати, торкнутися рукою. Воно існує через одиничне як його момент.

Поняття “рід” і “вид” є взаємопов'язаними, оскільки видове позначення відображає ознаки предметів, що належать до будь-якого роду, а родове позначення виражає суттєві ознаки предмету, що є родом будь-яких видів [3, с. 88]. Під родо-видовими відношеннями розуміють відношення загального, що означає рід, і особливого в межах цього загального, що означає вид [2, с. 7]. Специфічною особливістю родо-видових відносин є те, що по відношенню до підпорядковуючого родового позначення всі підпорядковані поняття – видові позначення – рівноправні і кожне в ізольованому вигляді виступає заступником родового позначення, оскільки володіє “основними його властивостями, які проявляються у всій безлічі” [5, с. 60].

У зарубіжній лінгвістичній літературі використовується термін “гіпонімічні” відношення, під якими розуміють відношення між двома значеннями, якщо одне з них містить всі значення іншого, тобто відношення включення одного значення в інше [6, с. 69]. У вітчизняному мовознавстві дані відношення пояснюються в термінах “інклюзивного” зв'язку, тобто відношення більш змістовного поняття – гіпероніму (рід) до менш змістовного – гіпоніму (вид) і “ексклюзивного зв'язку” – відношення менш змістовного поняття – гіпоніму (вид) до більш змістовного поняття – гіпероніму (рід) [4, с. 57].

Родо-видові кореляти мають в якості своєї семантичної бази відношення включення, що породжують два семантичних процеси:

- а) розширення (перехід від видового позначення до родового значення лексичної одиниці);
- б) звуження (перехід від родового позначення до родового значення лексичної одиниці).

Наприклад:

а) семантичний процес розширення значення лексичної одиниці: *On a wicker table beside Liza was the cage of Polly parrot. He was an old bird* [11, p. 444].

б) семантичний процес звуження значення лексичної одиниці: *Then the birds began. First a blackbird, his note clear and cool above the running stream, and after a moment he had answer from his fellow hidden in the woods behind us.*

Структура послідовностей текстових елементів, між якими встановлюються еквівалентні відносини, виражені родо-видовими корелятами, представлена чотирма основними різновидами (якісний аспект): 1) “Рід-Вид”, 2) “Вид-Рід”, 3) “Рід-Вид-Рід”, 4) “Вид-Рід-Вид”.

У кількісному відношенні найчисельнішим є різновид “Рід-Вид”. Він складає 57% від загальної кількості текстів, у яких еквівалентні відносини виражені родо-видовими корелятами. Різновид “Вид-Рід” складає 32%, “Рід-Вид-Рід” – 6%. Менш характерним для тексту є різновид “Вид-Рід-Вид”. Він складає 5%.

Перші два різновиди віднесемо до структурно-спрощених, останні – до ускладнених. Кожен із названих різновидів може зазнати змін у залежності від кількості утворюючих його елементів (кількісний аспект), що сприяє створенню різних номінацій них ланцюжків.

Перейдемо до розгляду родо-видових корелятив у тексті.

1. “Рід-Вид”. Родо-видові кореляти відносяться до різнороб'ємних номінацій [1, с. 282]. Функція первинної номінації родо-видових корелятив зображує базу для повторного найменування

одного і того ж денотату в тексті – особистості, предмету, дії, якості. Повторне найменування у даному випадку відбувається по лінії специфіки чи деталізації одного і того ж денотата. Як наслідок, функція повторної номінації родо-видових корелятивів у тексті є специфікуючою. У залежності від кількості видових позначень, що входять до номінаційного ланцюжка різновиду “Рід-Вид”, повторні номінації можуть бути двокомпонентні – семикомпонентні.

Окрім основної номінативної функції родо-видові корелятиви виконують зв’язуючу функцію, яка сприяє об’єднанню речень тексту в змістове ціле, забезпечуючи єдність його теми. Таким чином, можна говорити про текстоутворюючу функцію родо-видових корелятивів. Елементи номінаційного ланцюжка різновиду “Рід-Вид” виконують як текстооформлюючу, так і тексторозвиваючу функцію. Текстооформлююча функція родо-видових корелятивів полягає в об’єднанні мовленнєвої послідовності в текст як змістове ціле, тобто створюється дискурсивна зв’язність, змістова і структурна цілісність тексту. Тексторозвиваюча функція родо-видових корелятивів служить тематичній динаміці тексту, тобто розвитку його теми і отриманню нової, додаткової інформації в його змісті.

Найбільш розповсюдженим варіантом різновиду “Рід-Вид” є двоелементний номінаційний ланцюжок, що містить одне родове і одне видове позначення.

Наприклад: *In the delicate shade, underneath in the green twilight a few flowers shone their submerged gold and scarlet. There was a faint scent of mignonette [10, p. 59].*

У даному відрізьку тексту родо-видові корелятиви flower – mignonette сприяють розвитку його теми, тобто разом із текстооформлюючою виконують і тексторозвиваючу функцію.

2. “Вид-Рід”. Якісно простий різновид “Вид-Рід” також має декілька варіантів кількісного плану. Нами було встановлено, що максимальна структурна насиченість цього різновиду – п’ять елементів (чотири видових і одне родове позначення).

Найбільш розповсюдженим варіантом різновиду “Вид-Рід” є двоелементний номінаційний ланцюжок, що містить одне родове й одне видове позначення.

Наприклад: *Those bastards said they’d cleared out the rats, they were all dead or dying. But the vermin are killing my animal [8, p. 146].*

Якщо в номінаційному ланцюжку різновиду “Рід-Вид” видові позначення виконують функцію специфікуючої номінації, то кінцевий елемент видо-родового ланцюжка (родове позначення) виконує функцію генералізуючої чи узагальнюючої повторної номінації. Що стосується текстоутворюючої функції елементів номінаційного ланцюжка різновиду “Вид-Рід”, то вона полягає в наступному. Видо-родові корелятиви виконують текстооформлюючу функцію, яка сприяє об’єднанню речень в єдине змістове ціле. Повторний номінативний корелятив, представлений родовим позначенням, не є носієм нової, додаткової інформації, а виконує лише функцію узагальнення. Заміна родового позначення видовим не порушує змісту тексту, не змінює його теми. У більшості випадків тема тексту, представлена видовим (видовими) позначенням (позначеннями) в початкових реченнях тексту, отримує своє узагальнення в кінцевих реченнях тексту завдяки вживанню родового позначення. Розвиток теми тексту здійснюється в основному за рахунок взаємодії родового позначення зі словами контекстуального оточення.

3. “Рід-Вид-Рід”. Даний різновид представлений номінаційними ланцюжками, що містять від двох до п’яти видових позначень. Родові позначення цих номінаційних ланцюжків можуть знаходитись: а) або у відношенні прямого повтору, б) або у відношенні синонімії один з одним.

Наприклад: а) *At five to twelve I slipped back through the gate and struck off eastwards through the trees to the gully. I moved slowly, stopping frequently. I reached the gully, waited, then crossed it and walked as silently as I could up the path to the clearing with the statue. It came, majestic shadow, into sight. The east under the almond tree was deserted. I stood in the star light at the edge of the clearing, very tense, certain that something was to happen...*

Елементи даного родо-видо-родового ланцюжка виконують як текстооформлюючу, так і тексторозвивальну функцію. Тексторозвивальна функція родо-видо-родових корелятивів проходить за лінією генералізація-специфікація-генералізація.

There was a loud ching. Someone had thrown a stone and hit the statue. I stepped into the darkness of the pine trees beside me...I ran up the steep slope, stumbled once, then stood. She was standing beside the trees in the thickest shadow [7, p. 319].

б) *It is just like every other place in the F. M. S. But it was rather nice. It had a very jolly little club and there were some quite decent people. There was the schoolmaster and the head of the police, the doctor, the padre and the government engineer. The usual lot, you know.*

Родові позначення даного ланцюжка *people* та *lot* знаходяться у відношенні контекстуальної синонімії. Видові позначення, розміщені в інтерпозиції родових, забезпечують тексторозвиток по лінії специфікації, уточненні роду.

4. “Вид-Рід-Вид”. Як уже відзначалося, у кількісному відношенні різновид “Вид-Рід-Вид” є менш характерним і представлений невеликою кількістю номінаційних ланцюжків, у яких: а) видові позначення знаходяться між собою у відношенні прямого повтору; б) видові позначення знаходяться між собою у відношенні синонімії; в) видові позначення виключають одне одного.

Видові позначення, що знаходяться у відношенні прямого повтору та синонімії, не сприяють тексторозвитку, а обумовлюють лише текстоформування. Тексторозвиток забезпечується за рахунок взаємодії видових корелятивів з елементами контекстуального оточення.

Наприклад: а) *Garp now controlled the crumpled forepaws but the great dog's head was held down only by the weight of Garp's chest.*

A terrifying snarling developed as Garp bore down on the animal's spine and drove his chin into the dog's dense neck [9, p. 52].

б) *A death warning to robbers.*

Criminals who go in for armed robbery must count on the fact that they may be shot dead by police, said the operational head of the CID, Deputy Assistant Commissioner David Powis yesterday. He was speaking after a man armed with a sawn-off shot gun was shot and later died in a police ambush on thieves raiding a South-East London supermarket.

The hunt was continuing yesterday for the thieves who fled after running into a police trap on Saturday, leaving one of their number dying from a revolver bullet.

Закінчуючи аналіз структурно-семантичних і функціональних особливостей родо-видових корелятивів у тексті, відзначимо їх здатність до реалізації таких граматичних категорій як а) зв'язність; б) інформативність; в) проспекція; г) ретроспекція.

Література

1. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций. – В кн.: Языковая номинация. Общие вопросы. – М.: Наука, 1977. – 282 с.
2. Дяченко Л.Д. Гипонимия в системе английского глагола. – Л., 1976. – 203 с.
3. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник. – 2-е изд. – М.: Наука, 1975, – 519 с.
4. Никитин М.В. Лексическое значение в слове и в словосочетании. – Владимир, 1974. – 57 с.
5. Степанов Ю.С. Имена. Предикаты. Предложения. – М.: Наука, 1981. – 60 с.
6. Lyons J. Structural Semantics. An Analysis of Part of the Vocabulary of Plato. – Oxford: Basil Blackwell, 1972. – 273 p.

Список джерел фактичного матеріалу

7. Fowles J. The Magus. – N. Y.: A Dell Book, 1979. – P. 319.
8. Herbert J. The Rats. – N. Y.: Times Mirror, 1977. – P. 146.
9. Irving J. The World According to Garp. – N.Y.: Times Mirror, 1979. – P. 52.
10. Lawrence D. H. The Trespasser. – L.: Penguin Books, 1975. – P. 59.
11. Steinbeck J. (a) East of Eden. – N.Y.: Times Mirror, 1979. – P. 444.

Хаврус Г.В.

*Ужгородський національний університет
Науковий керівник – канд. філ. наук, доц. Голик У.Р.*

Compound Verbs in Modern English

The objective of the investigation is a compound verb. The subject of the investigation is the nature of compound verbs, difference in their meanings and ways of their interpretation. The aim of the investigation is to try to analyse various types of compound verbs in the modern English language. The tasks of the work are:

- to analyse the works of linguists who study this problem to find out their strong and weak points;
- to collect examples of compound verbs;
- to find out which words are most likely to produce new compound verbs.

The methods used in the work are the distributional method and the method of contrastive linguistics. The linguistic material used in the investigation was taken from the book by a famous British writer J.K.Rowling “*Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*”.

Word combinations such as *go out*, *stand up* are typical of the English language and are considered to